

امیر طاهری: روسیه می‌خواهد دریای مازندران را دریای پوتین کند

مهندخت مصباح

پس از دو دهه مذاکرات پیچیده و ناتمام، کنوانسیون رژیم حقوقی خزر چالشی تازه در ایران آفرید. رسانه‌ها از "ترکمانچای" دوم یاد می‌کنند و افکار عمومی از بندگی تهران در برابر مسکو. آیا قرار است خزر "حیات خلوت" روسیه شود؟

امیر طاهری، روزنامه‌نگار و تحلیل‌گر سیاسی در گفت‌وگو با دویچه وله فارسی، توضیح می‌دهد که چرا کنوانسیون رژیم حقوقی خزر، نامعتبر، نالازم و نافی منافع ملی است. به نظر او پوتین می‌خواهد از موقعیت ضعیف ایران سود ببرد تا حاکمیت روسیه بر خزر را قانونی کند؛ همانطور که کریمه را با توسل به رفراندوم به روسیه منضم کرد. طاهری ابراز امیدواری و پیش‌بینی می‌کند که کمیسیون امنیت ملی مجلس به این کنوانسیون رای ندهد.

دویچه وله: کنوانسیون از چه جهاتی با قرارداد ترکمانچای قابل مقایسه است؟ ایران که می‌گوید بحث سهم و حق ایران از دریای خزر مفتوح مانده و بعداً مذاکره می‌شود.

امیر طاهری: اولاً این کنوانسیون قرارداد نیست و باید با چهار پنجم آرا در مجلس تصویب شود تا به قرارداد تبدیل شود. اما سه دلیل عمده برای مخالفت با آن هست: نخست این که در مبحث حقوق بین‌المللی چیز عجیبی است که ابتدا استفاده کلی از منابع و منطقه‌ای را اعلام کنند و بگویند بعداً بحث می‌کنیم که جزییات چیست. ماده اول این کنوانسیون حتی حاضر نیست روشن کند که خزر دریاست یا دریاچه. در حالی که از نظر قوانین بین‌المللی، دریا و دریاچه هر کدام قوانین خودشان و رژیم بین‌المللی خاص خود را دارند.

تنها نکته روشن که در شش بند آمده این است که به هیچ کشور خارجی غیر از شش کشور ساحلی اجازه حضور نظامی در خزر داده نشده است.

این چیزی است که روسیه مدت‌ها دنبال آن بود، زیرا آذربایجان و ترکمنستان و قزاقستان در زمان ریاست جمهوری جرج بوش مشغول مذاکره بودند تا به عنوان عضو وابسته وارد پیمان ناتو بشوند و روسیه همیشه مخالف بود.

سایت تابناک، امروز آشکارا نوشته که هدف این است که دریای خزر به حیاط خلوت نیروهای نظامی ایران و روسیه تبدیل شود.

دلیل سوم این که پیش از این کنوانسیون، طبق چهار قرارداد بین ایران و روسیه تزاری و اتحاد شوروی، دریای مازندران یک دریای مشاع بوده و این دو کشور بر آن حاکمیت داشته‌اند، اما بعد از فروپاشی شوروی این مشاعیت تقسیم شده بین پنج کشور و همگی‌شان از نصف حاکمیت خزر بیش‌تر گیرشان نمی‌آید. بحث بر سر مسئله مالکیت نیست که چقدر نفت و ماهی سهم دارند، بلکه بحث حاکمیت بعنوان یک اصل بین‌المللی حقوقی است با این تاکید که "اگر وضع وجود عوض نشود." حالا وضع موجود عوض شده ولی صورت مسئله ماستمالی شده است.

این که به صورت یک دستاورد نتیجه دیدار آکتانو را اعلام کردند، به خاطر همان موضوع نظامی در وضعیت موجود نیست؟

فراموش نکنید که ایران چندان موقعیت اقتصادی و نظامی ندارد که در خزر به صورت یک نیروی جدی ظاهر شود. اما روسیه دومین قدرت نظامی دنیاست و بزرگترین ناوگان‌ها را دارد. حتی برخلاف قراردادهایی که با ایران دارد از خزر استفاده نظامی کرده به سوریه موشک‌پرانی کرده است. روسیه هر کاری خواسته در خزر کرده و حالا پوتین می‌خواهد بگوید که مسئله را به طور قانونی حل کرده است. همانطور که کریمه را با توسل به رفتارندوم به روسیه ضمیمه کرد، حالا هم می‌خواهد با یک کنوانسیون قانونی، دریای مازندران را دریاچه پوتین کند.

در عین حال ظاهراً جمهوری اسلامی می‌خواهد به روسیه امتیازاتی بدهد تا اگر روزی اوضاع شبیه سوریه شد، مسکو همان اندازه که به کمک اسد رفت به کمک تهران هم بیاید. این توافق آن قدر بد است که حتی رسانه‌های داخلی هم می‌نویسند چرا رفته‌اید با آذربایجان و ترکمنستان و قزاقستان که زیر حکومت گروه‌های مافیایی هستند چیزی امضا کرده‌اید؟!

آیا به همان نسبت که گفته می‌شود پوتین این کنوانسیون را دیکته کرده، ایران هم باج داده؟

کل طرح در وزارت دفاع روسیه به صورت یک نقشه نظامی تهیه شده و روسیه با هیچ کدام این کشورها قبلاً صحبت نکرده است. قبلاً هم مشابه این طرح را داده بودند. در دوران ریاست جمهوری خاتمی، در کنفرانس سران کشورهای حاشیه خزر در عشق‌آباد، او وسط کنفرانس بلند شد و گفت کمرم درد می‌کند. بهانه آورد که زیربار نرود. رفسنجانی هم رد کرده بود، احمدی‌نژاد هم نپذیرفته بود، حالا روحانی قبول کرده است. نمی‌دانیم چرا. آیا کسی از او خواسته یا شخصاً تصمیم گرفته روشن نیست.

21 سال بوده که اعضا به توافق نمی‌رسیدند و حتی می‌گفتند کنوانسیون دیگر مرده است. چرا الان زیربار چنین توافقی رفتند؟

برای این که ایران خیلی ضعیف شده است. روس‌ها ما را ضعیف گیر آورده‌اند. آن سه کشور دیگر یک چیزهایی گیرشان آمده، اما تنها بازنده ایران است. زمان رفسنجانی و خاتمی و احمدی‌نژاد ما هنوز از نظر داخلی و خارجی ثبات داشتیم ولی ایران در ۴۰ سال گذشته از همیشه ضعیف‌تر است و ضعیف‌تر هم خواهد شد. ما را ضعیف گیر آورده‌اند چون به وتوی روسیه بیشتر از همیشه احتیاج داریم.

آن سه کشور دیگر، قراردادهای دوجانبه امضا کرده‌اند با روسیه و شرکت‌های بزرگ نفتی خارجی مثل شل و توتال و بریتیش پترولیوم. تنها کشوری که قرارداد دیگری امضا نکرده ایران است. ما در واقع یک چک سفید امضا کرده‌ایم چون ضعیف شده‌ایم. یادمان نرود که چند سال قبل جمهوری اسلامی دکلهای بی‌پی در آب‌های آذربایجان را کند و گفت بدون توافق بوده است. ما از آنجا به اینجا رسیدیم.

شما تونیت کرده‌اید که پوتین در بلند مدت می‌بازد و احساسات همه کشورها را علیه روسیه تحریک می‌کند. چطور؟

از نظر گردن کلفتی، الان وضع به نفع پوتین شده اما از نظر کلی برای روسیه، گران تمام می‌شود. احساسات ضد روسی در آذربایجان بخاطر موضوع قرمباغ خیلی بالاست. در قزاقستان روسیه به خاطر آن که زباله‌های اتمی بازمانده از دوران شوروی را حاضر نیست با هزینه خودش پاک کند، منفور است. در ترکمنستان هم روسیه مانع نزدیکی این کشور به اروپا و آمریکا است.

روحانی چطور می‌تواند در مجلس از این توافق دفاع کند؟ در این دو روزه همه از چپ و راست و میانه دارند مخالفت می‌کنند.

راستش حتی خود ظریف و روحانی با شور و حرارت از این کنوانسیون دفاع نکرده‌اند و کمی فاصله گرفته‌اند. ظریف حتی گفته که ما تعهدی نکرده‌ایم اما باید بیابند توضیح دهند.

امیدوارم مجلس جلسه علنی بگذارد و بگوید که باید در زمان قوی بودن ایران در این زمینه بحث شود. الان ایران در خزر، نه اکتشافات نفتی دارد، نه عبور و مرور دریایی. کار خاصی انجام نمی‌دهد که کنوانسیون به آن کمک کند.

ممنوعیت حضور نظامی بیگانه در خزر و بار تبلیغاتی آن چه بردی دارد؟

موضوع نظامی هم دستاوردی نیست، چون جمهوری اسلامی تنها ۷ قایق گشتی در خزر دارد که جنبه نظامی ندارند و برای مبارزه با قاچاق یا ماهیگیری غیرمجاز هستند. یک پایگاه نظامی کوچک با ۱۱ سرباز بسیجی داریم در جزیره آبسکون یا آشوراده یک پایگاه مرزی هم داریم در گمیشان در مرز ترکمنستان و یک پایگاه مرزی دیگر در آستارا. اما روس‌ها ۲۲ بریگاد و تیپ در این مناطق دارند و در دریا هم خودشان گفته‌اند ۳۰ رزمناو داریم برای مانور و موشک‌پرانی.

فرض کنید نیروی نظامی هم درست کنیم. ما در خزر با که می‌خواهیم روبرو شویم. آذربایجان و ترکمنستان و قزاقستان که نیروی دریایی ندارند. آیا با روس‌ها می‌خواهیم بجنگیم؟ آنها که رفقای خودمان هستند. پس این بحث بیخودی است. تالیران سیاستمدار معروف فرانسوی می‌گفت در سیاست اشتباه کردن عیبی ندارد کار بیخودی کردن عیب دارد.

با این کار بیخود و چک سفیدی که داده‌اند، ایران چانه‌ای هم می‌تواند برای سهم ۲۰ درصدی بزند؟

کنوانسیون روی همه چیز صحنه گذاشته است. عروسی تمام شده و این که بگوییم از این به بعد، این بعدا هیچ وقت نمی‌آید. باید بگوییم توافقی وجود ندارد و تمام قرارهای دوجانبه باید دومرتبه بررسی و مذاکره شوند.

برگردیم به سوال اول. ترکمانچای و کنوانسیون چه مشابهتی با هم دارند؟ مقایسه‌شان درست است؟

از نظر حقوقی درست نیست، اما از نظر عاطفی و فرهنگی درست است. برای ایرانی‌ها ترکمانچای نشانه تحقیر ایران بود و این که در مقابل نیروهای گردن کلفت تسلیم شد. در ترکمانچای ملاها و روحانی‌ها شرکت داشتند و فتحعلی شاه را در هچل انداختند. این جنبه‌ها مشابه هستند. خاطرات مشترکی هست بین مردم که باعث پیوند می‌شود؛ از مسابقه فوتبال گرفته تا جنگ... این کنوانسیون بسیار تحقیرآمیز و تحریک‌کننده است.

اگر مجلس رد کرد، روحانی باید چه کند؟

راهش ماستمالی کردن است. مجلس در موارد دیگر هم این کار را کرده است. مثلا روسیه مدت‌هاست به جمهوری اسلامی فشار می‌آورد که جدایی آبخاز و اوستیای جنوبی از گرجستان را بپذیرد اما کمیسیون مربوطه در مجلس آن را رد کرده است. روس‌ها می‌گویند آقا پس چه شد، دولت می‌گوید در مجلس است و عقب می‌اندازد. همین کار را قوام السلطنه سر جریان نفت شمال کرد. به استالین گفت باشد امضا می‌کنم اما بعد مسئله رفت مجلس و رد شد. کمیسیون امنیت مجلس می‌تواند ایرادهای زیادی بگیرد و کنوانسیون را نپذیرد.

متن فارسی و انگلیسی با هم فرق دارند و متن روسی هم دست‌کم در چهار اصطلاح مهم حقوقی با هم فرق دارند. اینها را باید توجه کرد. در عرف دیپلماتیک به این می‌گویند توضیحات بیشتر. وزارت خارجه نامه می‌نویسد و آنها باید جواب دهند برای کشورهای دیگر بفرستند.

ماستمالی کنند یعنی این پا و آن پا کنند تا مسئله معلق بماند؟

یک دولت خوب تعدادی کار کم را با آهستگی کافی انجام می‌دهد. این‌گونه تصمیم‌گیری‌ها را نباید با عجله انجام داد. فرق زندگی فردی با مسئولیت اجتماعی این است که شما اجازه ندارید با هیجان و احساسات تصمیم بگیرید. هیچ فوریتی برای موضوع وجود ندارد و منافع ملی این را اقتضا می‌کند.

+++++

برچیده تبرستان از دویچه وله، سه شنبه، 14-8-2018 / 23-5-1397

<https://p.dw.com/p/33AGX>